

Utfärdat: 2024-02-21   Diarienummer SBF-2023-00596
Emma Svensson
Telefon 031- 368 15 93
E-post: emma.h.svensson@stadsbyggnad.goteborg.se

Bilandet av ett naturreservat i Lärjeåns dalgång

Inkomna synpunkter och Stadsbyggnadsförvaltningens kommentar

Inkomna synpunkter har sammanfattats nedan. Vid publicering på Stadens webbplats anges inte personuppgifter så som namn, fastighetsbeteckning eller adress. Synpunkterna finns i sin helhet på Stadsbyggnadsförvaltningen.

Kommunala nämnder och bolag m.fl.

Kulturmiljöförvaltningen

1. Det vore önskvärt om det från länsstyrelsens sida kunde upprättas vårdplaner för gravfälten Angered 29:1 och Bergum 2:1. Det skulle förhöja besöksvärdet vid de två fornlämningarna och förbättra skyddet av dem vid ökat besöksantal.
2. Skyltning av dessa två fornlämningar vore önskvärt. Vid Bergum 2:1 finns en skylt som kunde moderniseras.
3. I övrigt har kulturförvaltningen inget att erinra mot förslaget till naturreservat

Kommentar:

Då reservatsgränsen har minskat ner ingår inte längre gravfältet Bergum 2:1 i naturreservatet.

Stadsbyggnadsförvaltningen har fått svar från länsstyrelsen att de inte kan ta fram några vårdplaner för gravfälten.

Idrotts- och föreningsförvaltningen

- 1) Idrotts- och föreningsförvaltningen är positiv till bildandet av Naturreservatet Lärjeåns dalgång.
- 2) Det är bra med en uppdelning i tre zoner men det är svårt att uppfatta gränserna mellan zonerna i handlingarna. Eftersom föreskrifterna skiljer sig åt mellan zonerna är det viktigt att kommunicera gränsdragningarna för användare av naturområdet
- 3) Till exempel är cykling och ridning förbjudet utanför anlagda vägar i zon 1 men inte i zon 2 och 3. Ett förbud i zon 1 innebär att behovet av fler anlagda vägar ökar eftersom det finns många hästanläggningar i området samtidigt som stora trafikleder och känslig natur begränsar möjligheterna till uteritt.

- 4) Idrotts- och föreningsförvaltningen anser att det behöver förtydligas vilket ansvar markförvaltare och arrendatorer har för skötsel av naturreservatet. Förvaltning av kommunal mark i reservatet hänvisas till förvaltningskartan men inte alla förvaltare pekats ut som ansvariga i tabellen.
- 5) Idrotts- och föreningsförvaltningen saknar kompetens och resurser för den typen av åtgärder som lyfts i skötselplanen och förvaltningen skickar med följande synpunkter för det fortsatta arbetet:
  - Tydliggöra skötselansvaret av naturreservatet.
  - Informera berörda aktörer med ansvar för skötsel i naturreservatet.
  - Kommunicera zongränser både vid entréer och inne i området och särskilt informera aktörer med verksamhet inom och i anslutning till området.

Kommentar:

Reservatsgränsen har minskats ner och zonindelning är borttagen från förslaget. Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att marken inom zon 1 är känslig. Förvaltaren av reservatet har genom skötselplanen möjlighet att anlägga nya vägar för friluftslivet. Dessa ska anläggas med hänsyn till reservatets naturvärden och pågående markanvändning. I den nya avgränsningen av reservatet är det främst stadsmiljöförvaltningen och exploateringsförvaltningen som förvaltar mark inom reservatet. En dialog har först med golfklubben där en del av deras verksamhet berörs av reservatet.

Park-och naturnämnden

1. Park- och naturnämnden tillstyrker förslaget. Förvaltningen anser att det är mycket angeläget att naturreservatet inrättas då det ger ett långsiktigt skydd mot exploatering av ett välbesökt naturområde med höga friluftsliv-, natur- och kulturvärden.
2. Förslaget till naturreservat innebär ökade investerings- och driftkostnader för reservatsförvaltaren. Från och med 2023 kommer den nya stadsmiljönämnden att ansvara för naturreservatsförvaltningen. Ökade kostnader för genomförande enligt skötselplanen ryms inte inom park- och naturnämndens befintliga budgetramar.
3. Det finns behov av investeringsmedel om ca 4300 tkr under budgetperioden 2023 - 2025 för att genomföra initiala åtgärder enligt den föreslagna skötselplanen. Detta genererar ökade kapitaltjänstkostnader med 410 tkr per år.
4. Det finns även behov av investeringsmedel om ca 4450 tkr under budgetperioden 2026 - 2030 för att genomföra önskvärda åtgärder. Dessa genererar kapitaltjänstkostnader med 423 tkr per år.
5. Kostnaderna för den årliga driften av reservatet beräknas till ca 2160 tkr per år varav 1 750 tkr i drift samt 410 tkr i kapitaltjänstkostnader.
6. En stor del av arbetet med reservatet kommer bestå av att underhålla och sköta befintliga livsmiljöer och anläggningar.
7. Förvaltningens förslag till mindre justeringar och förtydligande av beslut och skötselplan för naturreservatet redovisas i bilaga 1.

Kommentar:

Stadsbyggnadsförvaltningen har efter samrådet haft samtal med stadsmiljöförvaltningen. Enligt stadsmiljöförvaltningen kommer de basala skötselbehoven för området vara desamma oavsett om det blir ett naturreservat eller inte. Däremot kommer det att bli

ökade kostnader för stadsmiljöförvaltningen om alla åtgärder i skötselplanen ska genomföras. Dessa kan genomföras när de ekonomiska förutsättningarna tillåter det.

Stadsbyggnadsförvaltningen har justerat beslut och skötselplanen efter park- och naturförvaltningen synpunkter.

Socialnämnden Nordost

1. Socialnämnden Nordost beslutar att tillstyrka förslaget Naturreservatet Lärjeåns dalgång.
2. Förslaget bedöms inte medföra kostnader för socialförvaltningen Nordost.
3. Stadsdelsnämnden Östra Göteborg vald 2019 valde att yttra. Förutom att ställa sig positiva till reservatsbildning för omhändertagande och utveckling av området så lyfte nämnden vikten av tydliga och informativa entrépunkter och väl underhållna gångvägar, för ökad tillgänglighet för besökare. Nämnden lämnade även önskemål om tydlig vägvisning redan från kollektivtrafikens hållplatser, då de ligger en bit bort från entréerna till Lärjeåns dalgång.
4. Utifrån det sociala perspektivet uppskattas särskilt att förslaget stärker och möjliggör utveckling av området för friluftsliv, både för skolklasser, organiserade aktiviteter och enstaka besökare.

Kommentar:

I skötselplanen står det att skyltar som visar vägen till naturreservatet kan sättas upp från kollektivtrafiken, där det är lämpligt.

Göteborgs Kretslopp och vatten

1. Kretslopp och vatten ser positivt på bildandet av naturreservat längs Lärjeån.
2. Det är mycket viktigt att åtgärder nödvändiga för att säkra Göteborgs vattenförsörjning kan göras även inom Lärjeåns naturreservat.
3. I undantag från föreskrifterna anges att: *”Utan hinder från föreskrifterna får Göteborgs stad Kretslopp och vatten renovera vattenintaget för nödvattentäkten enligt lagkraftvunnet tillstånd/anmälan för vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken.”*
Förslag på ny lydelse av undantaget som rör att renovera och hålla anläggningar för dricksvattenförsörjningen i drift: *”Utan hinder från föreskrifterna får Göteborgs stad Kretslopp och vatten renovera vattenintaget i Kvarndammen och genomföra alla åtgärder kopplade till underhåll och nödvändiga utökningar av dricksvattenanläggningar. För åtgärder som inte är akuta ska utförandet, i de fall lagstiftning så kräver, föregås av anmälningar och/eller tillståndsansökningar.”*
4. För att säkra framtida råvattentillgång till Göteborgs vattenverk finns även planer på att leda råvatten från sjön Mjörn till Alelyckans vattenverk. För att detta ska kunna genomföras krävs ledningsdragning och eventuellt anläggningar inom kommande naturreservat.
Förslag på undantag: *”Kretslopp och vatten ska medges tillstånd av byggnadsnämnden att genomföra åtgärder som syftar till att säkra Göteborgs vattenförsörjning. Krav och skyddsåtgärder som kommer med tillståndet ska vara rimliga och anpassade efter naturreservatets syfte.”*

5. Enligt föreskrifterna är det tillåtet att bekämpa främmande invasiva arter med kemiska bekämpningsmedel om det saknas andra skonsammare alternativ (A8, A24 och A40). Kretslopp och vatten anser att användandet av bekämpningsmedel ska kräva byggnadsnämndens tillstånd. Kretslopp och vatten önskar även att få dessa ärenden på remiss.
6. Kretslopp och vatten trycker på vikten av att kunna genomföra åtgärder för minskad föroreningsbelastning på Lärjeån, genom tex rening av dagvatten.
7. Det är bra att det är möjligt att genomföra dagvattenåtgärder även inom zon I och II men det försvårar och riskerar att förlänga processen att behöva få tillstånd från byggnadsnämnden. Kretslopp och vatten föreslår att anläggande av nya dagvattendammar och våtmarker prioriteras i skötselplanen.
8. Kretslopp och vatten har ur avfallssynpunkt inga synpunkter på förslaget att bilda naturreservatet Lärjeåns dalgång och de föreslagna föreskrifterna för reservatet.

Kommentar:

Stadsbyggnadsförvaltning ändrar lydelsen av undantaget när det gäller renovering och drift av dricksvattenanläggningar. Vad gäller undantag för nya vattenledningar mellan Mjörn och Alelyckan anser förvaltningen att det är skäligt att sådana prövas mot reservatets föreskrifter och att det är olämpligt med långtgående undantag för åtgärder som inte är preciserade. Beslutet har kompletterats med ett stycke om samhällsviktiga anläggningar som ska vara ett stöd vid ansökan om dispens för denna typ av anläggningar. Anläggandet av nya dagvattendammar och våtmarker är prioriterade åtgärder i skötselplanen.

Trafikkontoret

1. Trafikkontoret vill lyfta möjligheten att förbättra livsmiljöerna för fladdermöss och andra nattaktiva djur och insekter inom och i anslutning till reservatet. Detta genom att ta med information om belysningens påverkan på nattaktiva djur och insekter som en del i den information som ska tas fram kopplat till naturreservatet.
1. I övrigt har trafikkontoret inget att erinra om föreslagna reservatsgränser eller föreskrifter.
2. Trafikkontoret delar Byggnadsnämndens bedömning att pågående markanvändning inte försvåras avsevärt då föreskrifterna har anpassats så att den pågående markanvändningen kan fortgå på samma sätt som innan reservatsbildningen.

Kommentar:

Stadsmiljöförvaltningen ser inget hinder att förbättra livsmiljön för fladdermöss och andra nattaktiva djur inom reservatet.

Miljö- och klimatnämnden

1. Miljö- och klimatnämnden avstryker förslag till bildande av naturreservat till dess att konsekvenserna av att inte inrätta ett naturreservat har beaktats.

Kommentar:

Stadsbyggnadsförvaltningen har ett uppdrag från Kommunfullmäktige att bilda ett naturreservat i Lärjeån dalgång. Gränsen för naturreservatet har minskats ner till ungefär hälften, jämfört med utbredningen av reservatet i samrådsförslaget.

Fastighetsnämnden

1. Fastighetsnämnden tillstyrker upprättat förslag till naturreservat Lärjeåns dalgång endast under förutsättning av att beslutet om inrättandet underställs kommunfullmäktige för ställningstagande, samt dessutom med beaktande av de synpunkter i sak som anförs nedan i detta tjänsteutlåtande under rubriken förvaltningens bedömning; *Avgränsning samt Föreskrifter och zonindelning*.
2. I och med reservatsföreskrifter och beslut kommer den mark som ingår i beslutet att innefattas av begränsningar eller förbud som gör att nuvarande markanvändning låses och att förvaltningen regleras av de bestämmelser som finns i reservatsbeslutet. På grund av detta kommer inte marken längre att kunna ses som en exploaterbar del av stadens markreserv och det står inte staden fritt att nyttja eller ändra markanvändningen.
3. Även om Staden äger beslutet regleras ändringar, dispenser och tillstånd berörda av reservatsbeslutet av miljöbalkens regler vilket innebär att Staden har att ta hänsyn till parter som har klagorätt, inklusive länsstyrelse och Naturvårdsverket.
4. Ett inrättat naturreservat innebär således att kommunens rådighet över marken inskränks och markens framtida nyttjande begränsas. Kommunen går således miste om framtida exploateringar, potentiella byggrätter och markförsäljningar samt där tillhörande intäkter. Markkapitalet låses vid ett specifikt nyttjande.
5. Förvaltningen av skog och mark ska fortsatt skötas av kommunen vilket medför ökade driftskostnader utöver de kostnader som redan finns då skötselplanen i vissa avseenden är mer omfattande än i dag. Utöver detta tillkommer investeringar utifrån punktinsatser, tillgänglighet, rekreation och information.
6. Kostnader för förvaltning är vanskliga att beräkna och beror på i vilket omfång de förväntas genomföras och hur lång tidsperiod åtgärden skall utföras. Många av de syften och mål man vill uppnå i enlighet med reservatshandlingarna kräver långsiktiga skötselåtgärder.
7. Fastighetskontoret har i dagsläget en årlig utgift på 80 000 kr per år för att återskapa våtmarker och vattenfördröjning inom hela skogsinnehavet på 4250 ha. Länsstyrelsen bidrar till detta arbete med 1,2 miljoner under en 3-årsperiod, men bidragen är tillsvidare och kan komma att ändras/tas bort beroende på myndigheternas budget.
8. I dagsläget har fastighetskontoret i sin budget ett utrymme för inköp av skogstjänster motsvarande 350 kr/ha och år.
9. Ingen inträngsersättning till privata markägare bedöms behöva betalas ut och inrättat reservat bedöms inte heller påverka arrendenivåerna.
10. Det finns risk att förslaget försvårar framtida stadsutveckling, möjligheterna till kommunikation mellan stadsdelarna och möjligheterna att skapa en trygg och inkluderande stad för alla göteborgare, speciellt de närboende. Att delar – framför allt i direkt anslutning till bebyggelse eller trafikleder - hamnar inom naturreservatet medför att möjligheterna att förbättra vardagen för de närboende genom service och kommunikation försvåras.
11. Att inrätta ett kommunalt reservat för med sig fördelen av att själva äga processen fram till beslut på ett annat sätt än om staten genom länsstyrelsen skulle inrätta ett

reservat utifrån samma lagstiftning. Efter laga kraftvunnet beslut faller dock det som föreskrivits enligt beslutet inom ramarna för miljöbalken med tillhörande lagstiftning. Detta innebär att framtida ändringar, tillstånd etc. kan överklagas av part med klagorätt vilket inkluderar länsstyrelsen, naturvårdsverket samt organisationer som naturskyddsföreningen m.fl.

12. Det är därför av yttersta vikt att de föreskrifter som införs och att den geografiska avgränsning som görs är noga avvägda. Det är bättre att exkludera delar som inte direkt tillför värden till reservatet än att ta med mark för att den angränsar till delar med höga värden.
13. Reservatet innebär även ett åtagande avseende skötsel som berörda förvaltningar behöver medel för att kunna genomföra.
14. På grund av områdets storlek och dess läge anser Fastighetskontoret att det är av yttersta vikt att frågan inte beslutas i facknämnd utan lyfts till Kommunfullmäktige för beslut.
15. Fastighetskontoret ser positivt på att området har minskat i sin omfattning. Kontoret ser dock fortfarande risker med att områdets gräns ligger så nära befintlig stadsbebyggelse och trafikleder. Reservatsbeslutet får inte blir en grön administrativ barriär som omöjliggör stadens möjlighet att knyta samman staden eller försvåra transporter och trafikflöden mellan stadsdelar. De delar av området som går direkt an mot bebyggelse och trafik bör inte ligga som ZON I såvida inte det finns synnerliga skäl till detta.
16. Men delar av det föreslagna området innefattar även "Förändrad markanvändning verksamheter", "Kust och landsbygd", "Övriga mellanstaden" där ÖP anger att stadsutveckling eller bebyggelse kan prövas. Något som således inte kan ske om området blir reservat.
17. Fastighetskontoret är generellt positivt till den zonindelning som gjorts med avseende föreskrifter (ZON I -III) då det medför möjlighet att arbeta med olika förbud utifrån områdets karaktär. Dock innebär det ett svårtolkat och stundom rörigt regelverk för både mark- och sakägare samt tillståndsmyndighet att förhålla sig till. Det innebär också att zonindelningen och skötselområdenas avgränsning får stor betydelse.
18. Under corona-epidemin kunde man se ett ökat besöksstryck på stadens grönområden. Något som innebar ökad biltrafik och ett ökat behov av parkeringsplatser mm. Den ökade besöksstrafiken innebar också konflikter med närboende och vägföreningar inom området.
19. Väg- och stignätet måste även ses utifrån ett tillgänglighetsperspektiv.
20. Vidare finns många områden inom ZON I som skulle kunna nyttjas för mindre odling, odlingslotter och liknande verksamhet.
21. Fastighetskontoret ser därmed att justeringar måste göras i föreskrifterna för att inte innebära hinder för staden att förvalta och tillgänglighetsanpassa området samt knyta samman delar av staden. Genom att koppla ett förbud till en tydlig möjlighet till tillståndsprövning äger prövande instans frågan samtidigt som utvecklingsmöjligheter finns.
22. Inom ZON I: tillföra/förtydliga åtgärder som är tillståndspliktiga. Detta avseende gång-, cykel- och ridbana. Även odling med tillhörande mindre byggnader måste kunna uppföras efter tillståndsprövning. Detta för att öppna upp nya områden för kolonilotter med mera. där inte faktiska naturvärden kan ta skada.

23. Inom ZON II: tillföra/förtydliga undantag. Detta i avseende skogsbilväg under punkt 18 och 19, A27 under punkt 18, A31 under punkt 19.

Kommentar:

Efter samrådet har den föreslagna reservatsgränsen minskats ner till ungefär hälften och indelningen i zoner är borttagen. Då det nuvarande förslaget till reservatsgräns är minskat, kommer inte stadsbyggnadsförvaltningen förespråka att beslutet ska tas av kommunfullmäktige.

Den avgränsning som ingår i förslaget till reservatet innehåller de mest känsliga och skyddsvärda områdena. Här finns bland annat livsmiljöer för flera hotade arter. Det ingår även områden som är viktiga för friluftslivet. Stadsbyggnadsförvaltningen har gjort bedömningen att det är dessa områden som är allra viktigast att skydda som naturreservatet. Stadsbyggnadsförvaltningen har också gjort bedömningen att det är den nuvarande markanvändningen som ska fortsätta och att den ska kunna utvecklas. Att skydda natur innebär inte enbart kostnader utan är också en satsning då det genererar mervärde både nu och i framtiden. Exempel på vinster är förbättrad folkhälsa när förutsättningar för friluftsliv och vistelse i naturområden ökar. Forskningen visar att tillgång till natur skapar välmående till exempel genom stressreducerande effekter och bidrar till att öka graden av fysisk aktivitet.

Huvuddelen av den föreslagna reservatsgränsen är utpekad som *värdefulla natur-och friluftsområden* i översiktsplanen. Några mindre områden är utpekade som *kust och landsbygd*. Stadsbyggnadsförvaltningen har gjort bedömningen att dessa områden är så pass värdefulla att de ska skyddas mot bebyggelse och exploatering.

Staten är redan idag överinstans i många frågor gällande de värden som reservat är till för att skyddas. Det gäller bland annat dispensen för strandskydd och från bestämmelserna för Natura 2000-området.

Stora delar av området sköts och underhålls oavsett om det är ett naturreservat eller inte. Det gäller både naturvårdsåtgärder och friluftsanläggningar. Stadsmiljöförvaltningen har flera uppdrag från kommunfullmäktige att genomföra olika typer av naturvårdsåtgärder som ligger i linje med skötselplanen. En ökad ambition och nyinvesteringar ryms inte inom stadsmiljöförvaltningens budget. De kommunala förvaltningarna tilldelas en budget för endast ett år i taget och hur mycket pengar som avsätts för reservatsskötsel beror på politiska beslut. Grundnivån i skötselplanen utgår från de skötsel och förvaltningen som redan görs idag.

Stadsbyggnadsförvaltningen har sett över reservatsgränsen vid bebyggelse men bedömer att gränsen inte kan justeras ytterligare på grund av höga naturvärden. Reservatsgränsen har justerats något vid trafikleder där det anses lämpligt utifrån biologiska värden.

Stadsbyggnadsförvaltningen har valt att inom reservatet avsätta ytor som är lämpliga för odling och liknande verksamheter. Det är området som redan används för odling och där det är lämpligt att de kan utvecklas. Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att det är bättre att utse bestämda områden för odling än att införa en generell tillståndspflicht i hela reservatet för att anläggning odlingar och kolonilotter. Önskemål om yttrade odlingsområden får hanteras genom dispensansökan.

Göteborgs Energi och dotterbolag AB

GEAB:

1. Göteborg Energi (inklusive GENAB och Gothnet) har befintliga ledningar som inom det tänkta naturreservatsområdet.
2. Göteborg Energi ser behov av att i framtiden förstärka dessa ledningar genom uppdimensionering. En ledningsförstärkning av dessa typer av ledningar genomförs med en metod vilken innebär att en ny ledning förläggs intill den gamla varefter den gamla ledningen kopplas bort. Detta för att undvika långvariga driftstörningar som annars kan uppstå vid bortkoppling och utbyte av befintliga ledningar. Göteborg Energi yrkar därmed att en ledningsförstärkning i enlighet med ovan angiven metod ska kunna genomföras inom naturreservatet utan hinder.

Kommentar:

Föreskrifterna gäller inte vid förnyelse av ledningar inom befintlig ledningsrätt, nyttjanderätt, servitut eller stöd av markupplåtelseavtal som har tecknats mellan Göteborgs stad och koncernen Göteborg Energi.

GENAB:

1. GENAB har en stor mängd mark- och luftledningar inom kommunal mark för vilka det saknas servitut eller ledningsrätt. Dessa ledningar är i stället förlagda med stöd av det markupplåtelseavtal som har tecknats mellan Göteborgs kommun och koncernen Göteborg Energi, ett avtal som innebär en rättighet för ledningarna men vilket också medför att Göteborg Energi, med vissa undantag, har av sagt sig rätten att söka ledningsrätt eller servitutsupplåtelse för dem. Med anledning av detta yrkar GENAB att de ledningar vilka omfattas av markupplåtelseavtalet i föreskrifterna för naturreservatet ska behandlas så som om de vore förlagda med stöd av ledningsrätt.
2. Inom ZON III ska det förekomma verksamhet som fordrar elanslutning, det kan till exempel röra sig om växthus men även frilandsodling. All verksamhet som tillåts inom zonen måste garanteras möjlighet att ansluta sig till elnätet då det annars uppstår en konflikt med ellagen. Detta bör klarläggas under "Reservatets föreskrifter", vilket är i linje med vad som står på sidan 6, "En åtgärd kan vara förbjuden att genomföra i en zon men vara tillåten i en annan". Var gäller rätten att gräva ner befintliga luftledningar måste även den vara garanterad när det påfordras till följd av tillstånd som givits för verksamhet.
3. Inom ZON III yrkar GENAB därför att punkterna 49 och 50 ska strykas.
4. GENAB vet redan nu att det kommer behöva läggas nya ledningar norr om de nya järnvägsspåren i Lärje, se "Detaljplan för järnvägsområde med mera i Lärje inom stadsdelen Gamlestaden". Dessa ledningar behövs för att kunna bygga ett fungerande elnät i området vilket GENAB har påpekat i detaljplanearbetet. GENAB kommer vidare till följd av anläggandet av de nya uppställningsspåren tvingas flytta undan nuvarande ledningar. Det nya naturreservatet berör området där GENAB behöver lägga nya ledningar och GENAB vill därmed uppmärksamma frågan så att bildandet av naturreservatet inte hindrar de åtgärder som GENAB har fått löfte om i nämnda detaljplan.

Kommentar:

Föreskrifterna gäller inte vid förnyelse av ledningar inom befintlig ledningsrätt, nyttjanderätt, servitut eller stöd av markupplåtelseavtal som har tecknats mellan Göteborgs stad och koncernen Göteborg Energi. Reservatsgränsen har minskats ner och zonindelning är borttagen från förslaget. Ett undantag för åtgärder inom detaljplan: ”Detaljplan för järnvägsområde med mera i Lärje inom stadsdelen Gamlestaden” har lags till i föreskrifterna.

Göteborg Energi Fjärrvärme och Fjärrkyla samt Signalkablar. Göteborg Energi Gasnät AB (GEGAB)

1. Göteborg Energi Fjärrvärme och Gas har befintliga ledningar som inom det tänkta naturreservatsområdet.
2. Göteborg Energi ser behov av att i framtiden förstärka dessa ledningar genom uppdimensionering. En ledningsförstärkning av dessa typer av ledningar genomförs med en metod vilken innebär att en ny ledning förläggs intill den gamla varefter den gamla ledningen kopplas bort. Detta för att undvika långvariga driftstörningar som annars kan uppstå vid bortkoppling och utbyte av befintliga ledningar. Göteborg Energi yrkar därmed att en ledningsförstärkning i enlighet med ovan angiven metod ska kunna genomföras inom naturreservatet utan hinder.

Kommentar:

Föreskrifterna gäller inte vid förnyelse av ledningar inom befintlig ledningsrätt, nyttjanderätt, servitut eller stöd av markupplåtelseavtal som har tecknats mellan Göteborgs stad och koncernen Göteborg Energi.

Göteborg Energi GothNet AB

1. GothNet har – inom kommunal mark – en stor mängd ledningar som saknar servitut eller ledningsrätt. Dessa ledningar är förlagda i enlighet med det markupplåtelseavtal som upprättats mellan Göteborgs kommun (benämnt Staden) och koncernen Göteborg Energi. GothNet yrkar på att dessa ledningar inom naturreservatet ska betraktas ha samma rätt som om de var förlagda med ledningsrätt.
2. Göteborg Energi (inklusive Genab och Gothnet) har befintliga ledningar som korsar det tänkta naturreservatsområdet. Göteborg Energi ser behov av att i framtiden förstärka dessa ledningar genom uppdimensionering. Metoden för ledningsförstärkning på dessa typer av ledningar är förläggning av ny ledning intill den gamla för att sedan koppla bort den gamla ledningen. Detta för att undvika långvariga driftstörningar som uppstår vid bortkoppling och utbyte av befintliga ledningar. Göteborg Energi yrkar på att dessa ledningar inom naturreservatet ska kunna förstärkas enligt denna metod utan hinder.

Kommentar:

Föreskrifterna gäller inte vid förnyelse av ledningar inom befintlig ledningsrätt, nyttjanderätt, servitut eller stöd av markupplåtelseavtal som har tecknats mellan Göteborgs stad och koncernen Göteborg Energi.

Lerums kommun

1. Lerums kommun har inga synpunkter på förslag.

Statliga och regionala myndigheter m.fl.

Länsstyrelsen i Västra Götaland

1. Länsstyrelsen anser att förslaget till Naturreservatet Lärjeåns dalgång har utvecklats betydligt sedan de första utkasterna och att det nu förefaller vara välbalanserat och i stora drag skydda de viktigaste naturvärdena. Eftersom Länsstyrelsen är överklagningsinstans vid kommunala reservatsbeslut är vi förhindrade att i nuläget ge alltför detaljerade synpunkter på materialet. De ståndpunkter som framförs nedan avser därför endast vissa brister när det gäller att tillvara Natura 2000-intressen.
2. En mindre del av Natura 2000-området väster om Äspered, bestående av habitatet 9180 – ”Ädellövskog i branter” har lämnats utanför naturreservatet. Eftersom området består av utpekade habitat har Sverige en skyldighet gentemot EU att skydda det på lämpligt sätt. Vilka tankar har Göteborgs stad om lämpligt kommunalt skydd?
3. Det framgår under såväl avsnittet ”Beslut om föreskrifter” som ”Byggnadsnämndens motivering” att vissa åtgärder kräver Byggnadsnämndens tillstånd för att få genomföras. Det är däremot mer oklart i texten att åtgärder också kan behöva tillstånd enligt Miljöbalken 7 kap 28 a § när det gäller ingrepp som kan skada Natura 2000-områdets arter och habitat. Detta bör framgå antingen i direkt anslutning till föreskrifterna och/eller under Byggnadsnämndens motivering. För tillfället finns denna information endast under ”Upplysningar”, vilket är lätt att missa.

Kommentar:

Stadsbyggnadsförvaltningen avser att utöka naturreservatet med den delen av Natura 2000-området väster om Äspered efter att beslutet om att bilda reservatet har vunnit lagakraft. Ett förtydligande om att det kan krävas tillstånd enligt 7 kap 28 a § har lagts till i direkt anslutning till föreskrifterna.

Statens geotekniska institut

1. SGI vill därför uppmärksamma kommunen och länsstyrelsen om att de geotekniska förutsättningarna för skred, ras och erosion måste utredas närmare inför eventuella framtida tillståndsärenden.
2. Geotekniska säkerhetsfrågor så som ras, skred och erosion finns redovisat i en myndighetsgemensam kartvisningstjänst och kan vara ett bra stöd vid en första bedömning av inkomna tillståndsansökningar.

Kommentarer:

Det har förtydligats i beslutstexten att förutsättningar för skred, ras och erosion måste utredas närmare vid dispens- och tillståndsärenden.

Havs- och vattenmyndigheten

1. Havs- och vattenmyndigheten tillstyrker förslaget att bilda naturreservatet Lärjeåns dalgång, men anser att förslaget till skötselplan ytterligare kunde förbättras och uppmanar kommunen att se till att beslutet stöder förverkligande av alla bevarandemål för Natura 2000-området Lärjeån.

2. Havs- och vattenmyndigheten anser att inrättandet av Lärjeåns dalgång till naturreservat bidrar till att verkställa den *Nationella strategin för skydd av sjö- och vattendragsmiljöer med höga natur- och kulturvärden* och detta bör framgå av motiveringarna till beslutet.
3. I bevarandeplanen för Lärjeåns Natura 2000-område framgår att flera utpekade limniska naturvärden inte har gott tillstånd, detta bör tydligare framgå av det blivande naturreservatets skötselplan och åtgärder som kan förbättra vattendragets tillstånd bör prioriteras.
4. Flera åtgärder som nämns i bevarandeplanen saknas i förslaget till skötselplan och reflekteras inte i föreskrifterna för naturreservatet. Havs- och vattenmyndigheten uppmanar kommunen att tillsammans med länsstyrelsen samt Sportfiskarna se till att det blivande naturreservatets föreskrifter och skötselplan ger förutsättningar för att nå alla bevarandemål för Natura 2000-området Lärjeån.
5. Enligt en inventering av havsnejonögon påträffas larver av flodnejonögon i Lärjeån, därför anser Havs- och vattenmyndigheten att detta bör tas hänsyn till i områdets skötselplan.
6. Åtgärdsprogram för flodpärlmussla och Åtgärdsprogram för havsnejonöga saknas i referenslistan i förslaget till skötselplan för Lärjeån. Alla dessa åtgärdsprogram är lämpliga kunskapsunderlag för Lärjeåns skötselplan.

Kommentar:

Motiveringen till beslutet har kompletterats enligt myndighetens förslag. Skötselplanen har kompletterats med information om de limniska värden som inte har god status och åtgärder som kan förbättra tillståndet i vattendraget är prioriterade i skötselplanen. Stadsbyggnadsförvaltning har, efter dialog med länsstyrelsen, beaktat förslagen till justeringar i skötselplanen och ändrat i den mån förvaltningen funnit det motiverat utifrån vad som går att hantera med hjälp av föreskrifter och skötselplanen för skötselplanen. Skötselplanen har kompletterats med information om havsnejonöga. Åtgärdsprogrammen har lagts till i referenslistan.

Trafikverket

1. Trafikverket vill betona att eventuell skredsäkring som krävs för att säkerställa att säkerhet på väg och järnväg som passerar i närområdet måste kunna genomföras. Om ansökningar om detta behöver passera byggnadsnämnden i kommunen bör det tydliggöras att skredsäkring för att människors trygghet på omliggande infrastruktur är prioriterat.

Kommentar:

Beslutet har kompletterats med ett stycke om samhällsviktiga anläggningar, som ska vara ett stöd vid ansökan om dispens för denna typ anläggningar.

Skogsstyrelsen

1. Skogsstyrelsen ställer sig positiv till att naturreservatet bildas.
2. Skogsstyrelsen fick år 2018 in en KOMET-anmälan på fastigheterna Bergum 8:4 och Bergum 8:11. Ärendet tvingades pausa och det är bra att detta område inkluderas i reservatet. I det planerade reservatet finns många nyckelbiotoper som nu får ett varaktigt skydd.

3. Skogsstyrelsen har inte läst skötselplanen.

Kommentar:

Stadsbyggnadsförvaltningen har informerat Skogsstyrelsen att dessa fastigheter inte bedöms kunna ingå i reservatet, då det inte ligger i direkt anslutning till den föreslagna reservatsgränsen.

Lantmäterimyndigheten

1. Lantmäterimyndigheten kan inte utläsa att någon fastighetsbildning ska ske och kan därför inte yttra sig i de frågorna.
2. För tydlighetens skull är det en fördel om kartor av samma slag kan redovisas i samma skala. Fastighetsgränser redovisas inte på kartorna och kartorna redovisas i så liten skala vilket gör det svårt att förstå om reservatsgränsen följer befintliga fastighetsgränser eller inte, och därmed svårt för fastighetsägare att se hur eller om de påverkas.
3. Lantmäterimyndigheten har i övrigt inga synpunkter på förslaget

Kommentar:

Stadsbyggnadsförvaltningen ska se över kartorna så att de blir tydligare.

Västra Götalandsregion Förvaltningen för kulturutveckling

1. Förvaltningen för kulturutveckling är positiv till bildandet av ett naturreservat längs Lärjeån. Markerna längs ån hyser höga natur-, kultur- och friluftsvärden och har varit mycket betydelsefull för människorna som levt och verkat i området.
2. Det finns en upprepning av en text på sidan 15–16 i beslutstexten.
3. Vid eventuell återställning av den ekologiska funktionen i vattendragen är det viktigt att inte kulturlämningar förstörs.
4. Eventuella åtgärder vid vandringshinder bör involvera representant från kulturmiljövården då de är viktiga för kulturmiljön samt kan vara fornlämningar och därmed skyddade av kulturmiljölagen.
5. Om träden i lövsumpskog står på socklar kan det vara tecken på tidigare stubbskottsbruk, de kulturhistoriska värdena bör i så fall undersökas och dokumenteras samt uppmärksammas vid informationsinsatser.
6. VGR förvaltning för kulturutveckling föreslår några justeringar av skötselplanen.
7. Angående vattenanknutna kulturmiljöer. Det skrivs att det är högsta prioritet att återställa vattendragen med att bygga omlöp eller utrivning. Notera att dessa platser kan vara komplexa kulturmiljöer och att kulturmiljövården bör vara involverad tidigt i processen. Kan vara bra i framtiden att ha med vandringshinder på en karta så att det snabbt går att undersöka om det finns möjliga vattenanknutna kulturmiljöer på platsen.

Kommentar:

Upprepningen på sidan 15–16 är borttagen. Förvaltningen har beaktat föreslagna ändringar i skötselplanen och gjort justeringar i den mån förvaltningen funnit det motiverat utifrån praktiska och biologiska perspektiv. Skötselplanen har kompletterats med att kulturmiljön behöver beaktas när åtgärder ska göras i kantzoner och vid utrivning av vandringshinder med mera.

Naturbruksförvaltningen Västra Götalandsregionen

1. Naturbruksförvaltningen ser inga motsättningar i ett naturreservat inom skolans arrendeområde i stort, om det inte begränsar möjligheten till dess verksamhet. Vilket vi inte anser att det gör, förutom på ett område där förvaltningen startat en stor test och demo yta för alléodlingar. Som det ser ut idag kan ytan inom skötselområde 7 sin får odlas och betas och planteras på. Däremot är det osäkert huruvida anläggandet av solpaneler och annan infrastruktur får anläggas inom odlingsområdet. Därför yrkar vi på att denna testyta för alléodling skall ligga utanför reservatsgränsen.

Kommentar:

Testområdet ingår inte längre i reservatet då största delen av zon II och zon III har tagit bort från förslaget.

Föreningar och organisationer

Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund

1. Sportfiskarna anser att underlaget är bra med tydligt syfte och mål samt att beskrivningen av Lärjeån och dess biflöden stämmer väl överens med den bilden förbundet har av vattensystemet.
2. Synd att inte Lerum ville vara med på reservatplanerna. Det är också synd att biflödena Hällebacken och Kvarnabäcken inte är med i reservatplanen.
3. Vad det gäller invasiva arter så bör det även finnas en plan för signalkräfta och mink som förekommer i området.
4. Sportfiskarna anser att det även i huvudfåran kan vara motiverat med stödutsättning av flodpärlmussla då vi tror att den lokala stammen av arten är väl anpassad för den grumlighet som är i ån. Sportfiskarna är mycket positiva till tabell 1 i skötselplanen, men ser gärna att åtgärderna för flodpärlmusslan även hamnar i huvudfåran.
5. Vad det gäller våtmarker så vill vi upplysa om de inventeringar Sportfiskarna gjort i Vättlefjäll och att ca 50 % av alla undersökta våtmarker var påverkade av dikningar. Sportfiskarna tror att det är en bättre insats att åtgärda dessa våtmarker än att anlägga nya och ytterligare påverka hydrologin. Sportfiskarna är medvetna om att dessa våtmarker ligger utanför det tilltänkta reservatet, men de påverkar reservatet.
6. Vad gäller förslaget till beslut om bildandet av naturreservatet Lärjeåns dalgång i Göteborgs stad med tillhörande föreskrifter har förbundet inga synpunkter.

Kommentar:

En handlingsplan för hur invasiva arter ska hanteras i reservatet tas fram som ett separat dokument, eftersom metoder för hantering av invasiva kan komma att förändras. Det är enklare att revidera en separat handlingsplan än att revidera skötselplanen. Tabell 1 i skötselplanen har justerat efter Sportfiske- och fiskevårdsförbundets förslag.

Tabell 1 i skötselplanen har kompletterats med stödutsättning av flodpärlmusslan även i Lärjeån.

Göta älvs vattenråd

1. Göta älvs vattenråd ser enbart positivt på bildandet av ett naturreservat för Lärjeåns dalgång.
2. Enligt de föreslagna föreskrifterna är det tillåtet att bekämpa främmande invasiva arter med kemiska bekämpningsmedel om det saknas andra skonsammare alternativ. Vattenrådet anser att användandet av bekämpningsmedel ska kräva byggnadsnämndens tillstånd.
3. Vattenrådet ser det som viktigt att kunna genomföra åtgärder för minskad föroreningsbelastning på Lärjeån, genom tex rening av dagvatten. Det är därför positivt att de områden där nya anläggningar för dagvattenrening föreslagits ligger utanför reservatet eller inom zoon III, där det inte krävs tillstånd från byggnadsnämnden. Det är bra att det är möjligt att genomföra dagvattenåtgärder även inom zoon I och II men det försvårar och riskerar att förlänga processen att behöva få tillstånd från byggnadsnämnden. Vattenrådet föreslår att anläggande av nya dagvattendammar och våtmarker prioriteras i skötselplanen.
4. I samrådshandlingen saknas ett resonemang kring motsättning mellan prioriterade värden. Lärjeån har enligt VISS bedömts ha måttlig ekologisk status med målet god status. Klassningen har skett på grund av övergödningen, som klassas som otillfredsställande. Övergödningen är ett problem för vissa prioriterade arter i åns huvudflöde. Åker- och betesmark i det öppna landskapet kan vara en väsentlig källa till närsalter i ån. Samtidigt så är det öppna landskapet med ravinerna viktiga värden i reservatet.
5. På sidan 9, punkt 9 står det: *9. Avverka, flytta, ta bort eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, oavsett om de står upp eller ligger ner utanför betesmark. Förbudet gäller inte träd som fallit över tomtmark, åkermark, vägar eller stigar. Förbudet gäller inte ved som dämmer i vattendraget. Veden kan med fördel dras parallellt med stranden.*
 Det vore klokt att lägga till att förbudet inte heller gäller träd som hotar att falla över byggnader eller tomtmark, eller på annat sätt utgör en fara för allmänheten. Träd som avverkas med detta syfte skall sparas i sin helhet inom reservatet.
6. Enligt punkt 25 och 41 är det förbjudet att: *"avverka särskilt skyddsvärda träd"*. Även här borde det läggas till att Förbudet inte gäller träd som utgör en fara för byggnader eller allmänhet.
7. På sidan 11, punkt 7: *Åtgärder genomförs i syfte att motverka skadeangrepp av åttatandad granbarkborre eller annan skadegörare om skadeangreppet påtagligt kan hota syftet med naturreservatet. [...] Detta får göras förutsatt att angreppet utgör ett påtagligt hot mot områdets kontinuitetsberoende naturvärden. [...]*
 Här vore det klokt att lägga till att åtgärder för att motverka skadeangrepp av åttatandad granbarkborre får göras även om angreppet påtagligt kan hota ekonomiska värden i intilliggande skog, utanför reservatet. Historiskt sett har det förekommit stora barkborreangrepp som har haft sin källa i reservat där färskt granvirke inte har oskadliggjorts, vilket har skapat mycket frustration och ilska hos skogsägare med intilliggande fastigheter. En sådan här regel skapar större tolerans och en mer välvillig inställning till reservatsbildning hos skogsägare i närheten.

Kommentar:

Förslaget till föreskrifter är justerat så att bekämpande av invasiva arter är tillståndspliktigt.

Tabell 1 i skötselplanen har kompletterats med att restaurering av utdikade våtmarker och anläggande av nya våtmarker och diken är en prioriterad åtgärd.

Det är svårt att helt hantera övergödningsproblematiken med hjälp av reservatsföreskrifter och skötselplanen. Det finns dock flera åtgärder som kan göras i reservatet för att bidra till en god status i Lärjeån. Anläggande av dammar och våtmarker kan hjälpa till att fånga upp näringsämnen både från jordbruket och från den urbana markanvändningen. Anläggandet av våtmarker och dammar är prioriterade åtgärder i skötselplanen.

Stadsbyggnadsförvaltningen har justerat undantaget för föreskriften A9. Föreskrift A25 och A41 har utgått på grund av att zonindelningen är borttagen.

Då mycket av skogområdena i norr och söder har tagit bort bedöms det inte aktuella att komplettera föreskrift B 8.

Göteborgs Ornitologiska förening (GOF)

1. Vi tycker att det är mycket glädjande att ett naturreservat längs Lärjeåns nu kan komma till stånd. På så sätt finns det goda möjligheter att bevara och utveckla naturvärden, inte minst för fåglar, och värden för friluftsliv i området. Det är mycket bra att reservatet länkas samman med skog och vattendrag i Vättlefjälls naturreservat för att få en större sammanhängande yta. Vi tycker på det hela taget att mål och skötselplan för det nya reservatet ser mycket bra ut.
2. Det är mycket bra att Göteborgs Stad bedriver ett mer hänsynsfullt och hyggesfritt skogsbruk i sina produktionsskogar. I ett nytt reservat bör det dock inte vara någon produktionsskog utan all skog skall vara motsvarande NO/NS bestånd.
3. Vi har noterat att mycket av de öppna betesmarkerna i östra delen av det blivande reservatet inte verkar ha hävdats på länge. Det vore mycket önskvärt om bete eller slätter kunde återupptas på dem.
4. Gödsling bör inte vara tillåten i permanenta betesmarker i reservatet. En bestämmelse bör införas om det. Inte heller bör tillskottsutfodring vara tillåtet när djuren är i betesmarker eftersom detta innebär att det blir en gödslingseffekt. Alternativt kan det vara möjligt att ge tillskottsfoder när djuren befinner sig i vissa bestämda betesfällor där det inte har så stor betydelse om marken gödslas.
5. Sånglärkan är en av de fågelarter som nämns särskilt i förslaget till skötselplan. Det är mycket bra att försöka gynna denna art i reservatet. Vi vill påpeka att det behövs inslag av blottad jord i åkermark/betesmarker för att sånglärkan skall trivas. Vid spannmålsodling bör grödan inte växa för tätt. Åkerbruket bör således inte vara för intensivt samt ekologiskt inom reservatet.
6. Det skulle vara positivt att göra en särskild satsning på stare, som har gått tillbaka kraftigt i landet under senare år, genom att sätta upp holkar i anslutning till betesmarkerna. Man skulle även kunna upp specialholkar för göktyta i trädklädda betesmarker och liknande.
7. Det finns en utpekad nyckelbiotop på kommunens mark i bäckravin väster om koloniområdet vid Äspered. Varför är inte denna med i reservatsförslaget?

8. På bilaga 3A:1 är skogen på Åsen vid Ekered och ett parti sydväst om den markerad som barrdominerad skog på kartan. Denna del har inte besökts nu. På flygfoton ser det här dock ut att vara lövskog med mindre inslag av barrträd. Dessa områden borde därför tillhöra skötselområde 3.
9. På bilaga 3A:2 verkar inte hela nyckelbiotopen N 2516-1997 med lind-dominerad lövskog vara inkluderat i reservatsförslaget. Vi önskar att hela denna värdefulla skogsmiljö kommer med i reservatet.

Kommentarer:

De skogar som är kvar i reservatet kommer att förvaltas enligt NO/NS.

Ett av målen i skötselplanen Tabell 1 i skötselplanen har kompletterats med att betesdriften i igenväxande betesmarker ska återupptas och att detta är prioriterat. Det är förbjudet att gödsel i hela reservatet. Då reservatet har minskats ner och åkermark inte längre ingår i reservatet är frågan om ekologisk odling i reservatet inte aktuell längre.

Då förslaget till naturreservat har minskats ner har inte alla nyckelbiotoper kunnat tas med i reservatet. Nyckelbiotopen vid Äspered ingår i Natura-2000 området men inte ingår i förslaget till naturreservat. Stadsbyggnadsförvaltningen anser att utöka reservatet så att även detta område ingår. Detta behöver dock ske som ett separat ärende, då stadsbyggnadsförvaltningen behöver samråda om att lägga till detta område till reservatet.

Vid nyckelbiotopen N 2516-1997 följer reservatsgränsen Natura-2000 området. Efter dialog med dåvarande fastighetskontoret beslutades att det var mest lämpligt att gränsen följer Natura 2000-området.

Naturskyddsföreningen i Göteborg

1. Genomgående i alla handlingar ges det tungt vägande skäl för att skydda Lärjeåns dalgång, med dess unika formationer, lång kontinuitet och flera olika höga naturvärden. Det är mycket positivt att ett så stort, sammanhängande område föreslås att få det skydd det förtjänar genom att till slut bli ett naturreservat, efter en längre process.
2. Naturskyddsföreningen i Göteborg saknar underlag om tidigare samråd, exempelvis samrådsredogörelse. Det leder till osäkerheter kring skillnaden mellan nuvarande och föregående samrådsunderlag.
3. Naturskyddsföreningen i Göteborg har i föregående yttrande föreslagit att digitala/interaktiva GIS-kartor vore fördelaktigt för att granska förslaget, och detta önskemål kvarstår.
4. Sedan föregående samrådsskede har ett område utmed Kvarnabäcken exkluderats. Föreningen anser det motiverat att området kring Kvarnabäcken ska ingå i reservatet.
5. Föreningen kan inte uttala sig tillräckligt om dagvattenhanteringen, även här på grund av bristande information. Bland annat nämns en kartläggning och åtgärdsplan för föroreningar från dagvatten på sida 9 i Skötselplanen, men då den inte tas upp i beslutshandlingarna eller finns tillgänglig så kan inte föreningen uttala sig om detta.
6. Föreskrifterna har undantag som medger rensning av diken samt möjlighet till täckdikning i odlingslandskapet. Naturskyddsföreningen i Göteborg föreslår att möjligheten till rensning och ytterligare dikning minimeras eller tas bort helt.

7. Naturskyddsföreningen i Göteborg har i tidigare yttrande föreslagit att ekologiskt jordbruk bör användas i reservatet, för att minska dess påverkan på dessa områden och arter. Därför påpekar föreningen igen att introducera krav på ekologiskt jordbruk.
8. Nattaktiva djur diskuteras inte i underlaget. De påverkas av ljusföreningar från den omkringliggande tätorten samt från leder i området. Därför bör nattaktiva arter kartläggas och konsekvenser av ljusföreningarna beskrivas.
9. I nuvarande förslag pekas inte något besökscentrum/naturcentrum ut i friluftsanordningskartorna, men hade kunnat uppfylla de värden som nämns på sida 5 i beslutshandlingen: "Ett rörligt friluftsliv, mötesplatser för naturpedagogik och integration är också prioriterade bevarandevärden inom reservatet." Naturskyddsföreningen i Göteborg har föreslagit ett besökscentrum/naturcentrum i tidigare yttrande och vill fortsätta förespråka dess implementering, se bilaga 1.
10. Lärjeåns dalgång är ett stort sammanhängande grönområde som genom föreslaget reservat bevaras, men det finns också potential att dess naturvärden vidareutvecklas som gynnar hela staden. Det är positivt att kopplingen mot Vättlefjäll nu har stärkts genom att inkludera ett område vid Barefjäll i reservatet, men det saknas fortfarande en fullständig diskussion om kopplingen till närliggande grönområden i underlagen. En mer heltäckande diskussion hade öppnat upp till mer möjligheter och vidareutveckling av både gröna kopplingar och friluftslivet.
11. Lärjeån rinner mellan bebyggda områden, och det beskrivs som ett "tätorts nära naturreservat" i samrådshandlingarna. Eftersom det inte är ett slutet system så kommer det att påverkas av sina omgivningar, från till exempel dagvatten, föreningar, buller, ljusföreningar med mera. Det saknas en djupare diskussion eller underlag (exempelvis kartunderlag) om var och hur negativ påverkan kan ske, samt hur de negativa effekterna kan minimeras.
12. Enligt Göteborgs Stads översiktsplan går en "transportled för farligt gods" genom naturreservatets föreslagna avgränsning. Detta är en risk som inte nämns i underlaget, vilket Naturskyddsföreningen i Göteborg bedömer bör tas upp i underlaget. Staden bör upprätta en kommunikation med Trafikverket för att förebygga att naturvärden skadas vid eventuellt utsläpp i området.

Kommentar:

Förvaltning kommer ta med sig förslag om digitala/interaktiva GIS-kartor till framtiden. Stadsbyggnadsförvaltningen önskade inga synpunkter på åtgärdsplanen för dagvatten. Reservatet har svårt att hela hantera frågan om dagvattenhantering utan skötselplanen ska möjliggöra de åtgärder som finns i åtgärdsplanen för dagvattenhantering. Stadsbyggnadsförvaltningen har bedömt att täckdikningen är nödvändig för att kunna fortsätta bruka vissa av åkermarkerna, då det är problem med bland annat översvämningen. Att anlägga nya täckdiken kommer sannolikt att kräva tillstånd enligt annan lagstiftning enligt miljöbalken. Då naturreservatet har minskat ner ingår inte längre åkermark i naturreservatet och fråga om ekologisk odling är inte längre aktuell i reservatet.

Nattaktiva djur har inte tagits med i underlaget. Det finns inget som hindrar att en kartläggning av nattaktiva djur ändå görs. Skötselplanen kommer att revideras och då kan den kompletteras med en kartläggning och hantering av nattaktiva djur.

Stadsbyggnadsförvaltningen ser positivt på idén om ett besökscentrum med en sådan investering ryms inte in stadsmiljöförvaltningens budget. Det ska finnas entréer till naturreservatet men om det ska se ut från utredas. Stadsbyggnadsförvaltningen tar med sig frågan.

Då reservatet har minskat ner efter samrådet bedöms inte synpunkten om som aktuella. Stadsbyggnadsförvaltningen anser att en fullständig diskussion om kopplingen till närliggande grönområden passar bättre att ha med i översiktsplanen.

Stadsbyggnadsförvaltningen kommer inte att ta fram något (kart)underlag som visar om var och hur negativ påverkan kan ske. Reservatet har svårt att hantera problem med föroreningar, buller och ljusföreningar som ligger utanför reservatets gränser. Föreskrifterna ger det skydd och den skötsel som krävs för att syftet med reservatet ska kunna uppnås. Skötselplanen gör det möjligt genomföra åtgärder för att till exempel bidra till att en god ekologisk status för Lärjeån uppnås.

Stadsbyggnadsförvaltningen tar med sig frågan om transportled för farligt gods och hur risker i reservatet kan undvikas.

Lerjedalens golfklubb

1. Enlig förslaget kommer delar av vår arrenderade mark att ligga i det planerade reservatet alternativt i direkt anslutning. Vi ser att vissa delar av vår idrottsverksamhet med golfhåll korsar över reservatsgränser där det kommer att letas bollar och finnas behov av insatser i planerat reservat för ex hålla sikten fri ur ett säkerhets och spelperspektiv.
2. Lerjedalen GK har ca 1400 medlemmar som dagligen nyttjar vår anläggning från ca mars-december, det spelas ca 25 000 golfrundor/år. Det behöver tydliggöras hur spelet golf påverkas vid införande av naturreservat.
3. Det finns utslagsplatser i direkt anslutning till planerad sträckning där spellinjen från utslag till green är över eller längs med en ravin inom naturreservatet. I dessa raviner bedrivs golfspel idag, en inskränkning pga. införande av restriktioner kan medföra att golfhåll kan behöva byggas om och anpassas för ett reservat. Tydligt informationsmaterial med riktlinjer till golfspelare hur ett naturreservat kan påverka dem i sitt utövande.
4. En stor andel av golfklubbens gäster och medlemmar behöver av olika skäl använda golfbil el golfmoped för att ta sig runt golfbanan. Här finns vägar och stigar i direkt anslutning till eller som korsar igenom tänkt naturreservat. Det behöver säkerställas att möjlighet till golf för dessa individer inte påverkas negativt.
5. I handlingarna står som även Idrott & Föreningsförvaltningen noterat att:
”Göteborgs stad har det övergripande ansvaret. De praktiska skötselåtgärderna kan utföras av kommunen, markägaren, arrendatorer eller andra som förvaltaren har skötselavtal med”. Viktigt att tydliggöra Lerjedalen GK ansvar och roll i bevarandet av ett naturreservat. Lerjedalen GK kan inte åläggas kostnader för skötselåtgärder inom reservatet. Lerjedalen GK förutsätter att skötselarbete inom vår anläggning inte får påbörjas utan att vi är informerade och kan påverka arbetets utformning med tex transporter mm över anläggningen.

6. Det behöver klargöras hur Lerjedalen Gk arrendeavtal påverkas genom införandet av ett naturreservat inom arrendeområdet. Uppskattar att arealen inom nuvarande arrende som omfattas att omvandlas till naturreservat uppgår till ca 10 hektar av Lerjedalen Gk totala arrenderade areal om totalt 90 hektar.

Ur golf & skötselsynpunkt finns flera viktiga aspekter som behöver belysas:

7. Broar, stigar och vägar. Förutsättningar till normalt vägunderhåll, hålla efter träd, grenar och omgivande vegetation för fordon och golfspelare.
8. Träd och buskar. Lerjedalen GK behöver ha möjlighet att hålla efter träd och skymmande vegetation för att tillgodose att ytorna får tillräckligt med soltimmar för fotosyntes, torrare ytor som ger starkare och motståndskraftiga gräsplantor. Lika viktigt är att ombesörja god luftcirkulation där beståndet är för tät. Det går inte nog understryka betydelsen av antalet soltimmar och god luftcirkulation för friska gräsplantor och god greenkvalité. En god kvalité på greener och finklippta ytor är en förutsättning för att vara en konkurrenskraftig anläggning och att attrahera medlemmar och gäster till Lerjedalen GK.
9. Bevattningsanläggning och Dräneringar. Finns fem huvudstamledningar genom planerat reservat inom vårt nuvarande arrendeområde. Installation avser ledning och styrkabel samt en avtappning till Bingaredsbäcken. Dessa har en viktig del i vår anläggning där Lerjedalen GK måste ges tillträde för reparation och underhåll.

Kommentar:

Reservatsgränsen har justerat något vid golfbanan, främst inom golfklubbens arrende. Mot Lärjeån följer reservatsgränsen golfbanans verksamhetsområde. Golfklubbens verksamhet ingår i flera av de undantag som finns från föreskrifterna.

Bergum-Gunnilse utveckling

1. BGU anser att förslaget om naturreservat är mycket omfattande. Förslaget påverkar myndigheter och de som har rättigheter i området. Omfattningen kommer att beröra alla som bor, vistas och arbetar i området.

Till denna inlaga ligger föregående inlaga som alljämt är aktuell. Till detta samråd vill vi fokusera på följande punkter.

2. Naturreservatet står i motsats till Göteborgs kommuns mål att öka självförsörjningsgraden.
3. Genom att exkludera zon II och zon III ur reservatsförslaget så frigörs mycket av jordbruksmarken till framtida utveckling för inte minst ökad självförsörjning.
4. Man kan även anta att med ökad odling för ökad självförsörjning behöver vatten från Lärjeån att kunna användas, vilket bör säkras inom rimliga gränser.
5. Området i Lärjedalen (Bergum och Gunnilse med omnejd) är sedan lång tid eftersatt och enbart satt som reserv för Göteborgs kommun. Innan ett beslut om naturreservat genomförs måste en fördjupad ÖP för området genomföras vilket kommer att ge värdefull information innan ett naturreservat beslutas.

6. Innan beslut tas för ett naturreservat som förslaget eller minskat till endast zon I bör drift, hantering och förvaltningskostnader kvantifieras av både förvaltningar och det politiska systemet.
7. Kostnader för de som i framtiden skall bruka och utveckla marken genom långa tillståndprocesser bör inkluderas. Vidare bör det tydligt belysas hur kommunens arrendeavgifter påverkas av ett "fryst jordbrukssystem".
8. Det finns idag en politisk vilja, beslut i KF, att sälja ut jordbruksmark för jordbruksändamål till privata aktörer som ett led att öka självförsörjningen. Hur kommer detta att kunna genomföras inom naturreservatet samt hur påverkar det prisbild och intäkter för kommunen? Detta behöver belysas och konsekvensanalysernas i det nya förslag som efterfrågas.
9. Hela denna kostnadsbild av löpande årliga kostnader samt minskade uteblivna försäljning och arrendeintäkter saknas i underlaget, vilket måste belysas i det efterfrågade förslaget.
10. BGU förslår följande hantering av Naturreservat Lärjeåns dalgång.
  - a. Genomför en fördjupad översiktsplan för området som beaktar en långsiktigt hållbar utveckling och som inkluderar mål om ökad självförsörjning för Göteborg.
  - b. Genomför kvantifiering av kostnader att genomföra naturreservatet enligt förslag som inkluderar kommunen och civilsamhället. Viktigt är att belysa både löpande kostnader, minskade intäkter samt uteblivna försäljningar.
  - c. Överväg att i steg 2 reducera naturreservatet till det som i underlaget beskrivs som zon 1.

Bergum-Gunnilse inlaga från 2019 09 23

11. BGU anser att förslaget i nuvarande omfattning skall återremitteras för ny behandling och samordnas med en fördjupad översiktsplan för Lärjedalen.
12. BGU anser att naturreservatet inte kan genomföras enligt förslagets nuvarande omfattning då området utgör en allt för omfattande areal av Lärjedalen
13. Enligt förslaget så omfattas inte enbart naturintressen utan omfattande områden som innebär att hela landskapstypen skall inkluderas dvs även odlingslandskap, skogsområden, områden för friluftsliv etc. BGU anser att detta är en dramatisk påverkan och ingrepp för de boende och verksamheter i hela området som inte står i proportion till vad man vill uppnå.
14. BGU har tagit fram ett förslag för en hållbar utveckling för området som tar in de ekonomiska och sociala delarna av ett hållbart samhälle inom Göteborgs kommun.
15. Som bas för utbredningen av reservatet bör Natura 2000 området vara en utgångspunkt under framtagning av en fördjupad översiktsplan för Lärjedalen.
16. Att i efterhand korrigera ett beslutat naturreservat kommer inte att vara möjligt då lagstiftningen inte tillåter detta utan att dessa delar inte längre uppfyller sitt syfte. Detta medföra att när beslutet väl tas så är all annan utveckling förhindrad.
17. BGU ser med oro på de detaljerade anvisningar för skötsel av naturreservatet i nuvarande utbredning som medför omfattande begränsningar i nyttjande av marken. Detta kommer att innebära merkostnader för samtliga markägare / arrendatorer och vi kan inte se att detta redovisas i någon konsekvensanalys av förslaget.

18. Ett exempel är att krav på betning åligger markägaren men denna skötsel föreskrift kan inte eventuellt inte vara ekonomiskt hållbart. Skall staden då gå in och ta över dessa åtaganden? Redan idag är det brist på intressenter för att bedriva beten inom området.
19. För det föreslagna naturvårdsreservatet kan vissa markområden behöva omprioriteras till andra användningsområden i framtiden men detta begränsas starkt då reservatet "fryser" pågående markanvändning. Detta kommer att begränsa möjlig utveckling av hela Lärjedalen.
20. BGU har svårt att se hur byggnadsnämnden skall hantera detta omfattande odlingslandskap med så många beslut som är hänvisade till nämnden för en rimligt utveckling över tid. Kan markägare / arrendatorer ges en rimligt ledtid för nödvändiga beslut för att bedriva sin verksamhet? Inte minst krävs en omfattande kunskap och tidsinsats av markägare för att klara dispenshantering, genomföra miljökonsekvensbeskrivningar etc.
21. BGU ser att all rimlig utveckling kommer att försvåras och det innebär en risk att odlingslandskapet stagnerar och att mark över tid inte kommer att brukas för matproduktion och då försvåra lokalproducerad mat inom Göteborgs kommun.
22. Fastighetskontorets initiativ med testbäddsodling och utökning av arrenden för grönsaksodling inklusive växthus för att förlänga säsongen skulle kraftigt begränsas med den föreslagna omfattningen av området. Likaså skulle den nystartade naturbruksskolan på Angereds Gård få betydande begränsningar.
23. I BGU's vision för Lärjedalen (LEA rapporten) ingår en mångfald av verksamheter som kommer att försvåras av den stora utbredningen i kombination med de begränsningar som föreskrivs. Inte minst har BGU i LEA rapporten föreslagit en utveckling av ridvägar, leder och kommunikationsstråk för verksamheter (Bild 5 nedan). Att utveckla och anlägga dessa kommer i princip att stoppas av reservatet vilket kommer att hämma en utveckling i området där Lärjedalen kan utvecklas till att bli en stor resurs för hela Göteborg.

Kommentar:

Förslaget till reservatsgränsen har minskats ner och de största delarna av zon 2 och zon 3 har tagit bort från förslaget. Stadsbyggnadsförvaltningen har inga planer på att genomföra någon fördjupad översiktsplan för de områdena ingår i förslaget till naturreservat.

Förvaltningen bedömer att det är lämpligt att vattenuttagen från Lärjeån får hanteras i ansökan om dispens. Det är möjligt att ansökan om tillstånd för att bevattningsdammar, vilket ses som ett bättre alternativ än att ta vatten från Lärjeån.

De kommunala förvaltningarna tilldelas en budget för endast ett år i taget och hur mycket pengar som avsätts för reservatsskötsel beror på politiska beslut. Det är därför i nuläget inte möjligt att göra en långsiktig budget för naturreservatet. Stadsmiljöförvaltningens bedömning är att kostnaden för skötsel av områdena påverkas marginellt om det är naturreservat eller inte, om man utgår från den basala skötseln som sker i området idag. Stora delar av skötseln i området måste utföras oavsett om området blir naturreservat eller inte. Det finns flera friluftsanläggningar i reservatet idag, till exempel leder och stigar, trappor och broar som behöver underhållas. Likaså kräver naturvärden i området skötsel även utan ett naturreservat. Grundnivån i skötselplanen utgår från de skötsel och förvaltning som redan görs idag. I skötselplanen är planerade åtgärder uppdelade efter en

prioritering. Åtgärder som ligger utöver befintlig skötsel, har en längre prioritet. Dessa kan genomföras när de ekonomiska förutsättningarna tillåter det.

Skötselplanen kommer inte innebära några ökade kostnader för arrendatorerna eller fastighetsägaren. Förslaget till reservatsföreskrifter är anpassade efter betesdriften, så att den ska kunna fortsätta på samma sätt som det är idag. I skötselplanen finns det mål att betesdriften ska återupptas i betesmarker som idag växer igen. Betesdriften kommer inte att kunna återupptas i alla betesmarker på en gång och detta får göras efterhand och anpassas efter det ekonomiska läget för förvaltaren.

All åkermark har tagit bort från förslaget. Stadsbyggnadsförvaltningen har inte fått någon indikation från Exploateringsförvaltningen att deras uppdrag av att sälja ut jordbruksmark påverkas av förslaget att bilda naturreservatet. Ingen konsekvensanalys kommer att tas fram.

Största delen av marken som ingår i reservatet ägs av staden och det är stadens ansvar att området sköts enligt skötselplanen. I dagsläget finns det arrendatorer som vill arrendera stadens betesmarker.

Det kommer inte att åligga några krav på en markägare att betesmarkerna ska betas. Skötselplanen är en plan som beskriver hur naturreservatet ska skötas för att de värden som reservatet syftar till att skydda ska bevaras, stärkas och utvecklas. En markägare eller arrendator kommer inte att straffas för att skötselplanen inte följs, så länge verksamheten inte strider mot reservatets föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden (A-föreskrifterna). Arrendatorer ha dock fortfarande kvar på sig att följa villkoren i avtalen för jordbruksarrendet.

Skötselplan kan revideras och ändras vid behov. Till exempel kan skötselplanen på sikt behöva ändras för att anpassas efter bland annat klimatförändring eller ändrade behov för livsmedelsproduktionen. Om det i framtiden uppstår behov av att ändra markanvändning från bete till odling får man se över vilka betesmarker som är mest lämpliga för detta.

Det finns ett område i reservatet där det pågår verksamhet med testbäddar och andra odlingsinitiativ. Förslaget är anpassat efter dessa verksamheter, så att de även ska kunna fortsätta att utvecklas.

Lantbrukarnas riksförbud

1. I förslaget införs många begränsningar utan synbara fördelar. För många restriktioner kommer på sikt att minska viljan till investeringar i fortsatt jordbruksdrift. Vilka extra kostnader medför de nya reglerna?
2. Att förbjuda möjligheterna till att avverka, gallra eller röja träd i anslutning till vattendrag medför mer igenväxta marker och på sikt försämrad betesdrift.
3. I förslaget framhålls vikten av fortsatt betesdrift men förslagen kan få motsatt effekt. Betesdjur kräver foder och skötsel även på vinterhalvåret vilket innebär investeringar i byggnader. Vissa områden betas inte idag men det står inget om vad det kan kosta att ta marken i bruk igen. Hur många djur behövs och till vilken kostnad för kommunen? Extra kostnader för röjning och stängsling, ersättning till djurägare som har betesdjur i området måste beräknas.
4. Att ett Naturreservat i Lärjeåns dalgång får negativa konsekvenser och att dagens Natura 2000 restriktioner räcker.

5. Innan beslut tas om naturreservat tas måste en konsekvensbeskrivning göras där alla kostnader för skötsel tas med.

Kommentar:

Förslaget till naturreservat har minskats ner och innefattar inte längre åkermark. Föreskrifterna är anpassade så att betesdriften ska kunna fortgå i reservatet. Stadsbyggnadsförvaltningen har haft dialog med markägare och arrendatorer om föreskrifterna och skötselplanen. Det är tillåtet enligt föreskrifterna med röjning av igenväxningsvegetation i betesmarkerna. Träd och annan vegetation längs med vattendragen är viktigt för den biologiska mångfalden i vattendragen. I skötselplanen står det att ska finnas en variation av kantzoner med träd, buskar, brynmiljöer och gräsmarker.

Förvaltningen bedömer att det är en positiv åtgärd att återuppta betesdriften i marken som inte betas i dagsläget. Betesdriften kommer inte att kunna återupptas i alla betesmarker på en gång och detta får göras efterhand och anpassas efter det ekonomiska läget för förvaltaren.

Att bara skydda Natura-2000 området som naturreservatet bedömer förvaltningen är en för liten avgränsning. Förvaltningen bedömer att det är nödvändigt skydda ytterligare områden på sidorna av Lärjeån, för att få ett funktionell skydd. Dessa ytterligare områden består bland annat av betesmark och skogar i den omgivande ravinen. Skogarna har dels ett värde i sig med de fungerar också som en skyddszon för Lärjeån och biflödena mot det omgivande landskapet.

En fullständig konsekvensutredning för kostnader kommer inte tas fram. De kommunala förvaltningarna tilldelas en budget för endast ett år i taget och hur mycket pengar som avsätts för reservatsskötsel beror på politiska beslut. Grundnivån i skötselplanen utgår från de skötsel och förvaltningen som redan görs idag.

I skötselplanen finns det mål att betesdriften ska återupptas i betesmarker som idag växer igen. Betesdriften kommer inte att kunna återupptas i alla betesmark på en gång och det får göras efterhand och anpassas efter det ekonomiska läget för förvaltaren.

Gråbacka Samfällighetsförening

1. Nuvarande förslag till bildandet av naturreservatet bör inte genomföras då det föreslagna området upptar en alltför stor areal av Lärjeåndalen. Reservatets omfattning bör begränsas.
2. Förslaget bör begränsas till ett brett utrymme för Lärjeån flöde genom området.
3. De bosättningar som rimligtvis kommer att förverkligas i framtiden utmed bergskanterna samt de odlingsbara markerna som vår bygd kommer att ha nytta och glädje av, kommer i konflikt med det föreslagna reservatet.
4. De framtida företagsetableringar i närområdet som planeras bör också beredas erforderligt utrymme.
5. I området vill vi ha möjlighet att både bo och arbeta samt ha närhet till vitala samhällsfunktioner. En aktiv fritid med både naturupplevelser och egna odlingar står högt på önskelistan. Det är ett värde av att ha ett välskött naturreservat men vi måste se på områdets storlek och nyttjandet. Vi emotser från utrednings sida ett reviderat förslag som tar hänsyn till våra synpunkter.

Kommentar:

Naturreseptatet omfattningar har begränsat och är numera cirka hälften så stort jämfört med storleken på reservatet i samrådsförslaget.

Samfällighetsföreningen Ljungbacken

1. Föreningsmedlemmarnas gemensamma inställning är att det är positivt att Lärjedalens dalgång blir klassat som naturreseptat.
2. Vi vill dock från Samfällighetsföreningen informera om att vi under några år påpekat ett trafikproblem för Trafikkontoret och Trafikverket angående korsning väg 190/Stombergsvägen/Gunnilse Ljungbacke:
  - a) Den tillgänglighet som nu finns på Lärjedalens dalgång mellan väg 190 och Angereds gård, dvs Stombergsvägen, kommer sannolikt att bli mer trafikerad, såväl för de som färdas med egen bil, som för de som kommer med kommunala färdmedel.
  - b) I dagsläget finns det ingen möjlighet att ta sig till Linnarhult via en gång/cykelbana från korsningen väg 190/Stombergsvägen. När besökarna märker att Gunnilse Ljungbacke inte leder till Linnarhult utan är en återvändsgata, så väljer de att korsa väg 190 från korsningen Stombergsvägen/Gunnilse Ljungbacke till omnämnda cykel/gångbanan på andra sidan väg 190 (som är 2+2-filig med mitträcke).
  - c) Behovet är redan nu stort för gående och cyklister att på ett trafiksäkert sätt ta sig till Linnarhult, om man inte vill ta sig andra sidan väg 190 via omvägen över Ekered rondellen.
  - d) Därför vill vi välkomna att tillgängligheten till naturreseptatet Lärjeåns dalgång också planeras på ett trafiksäkert sätt.

Kommentar:

Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att frågan inte går att lösa med i naturreseptat. Förvaltningen tar frågan vidare till de som arbetar med trafik- och cykelfrågor inom Staden.

Bågskytteklubb Göta lejon

1. BK Göta Lejon har för avsikt att arrendera mark ovanför torpet Assared, utmed berget där vi sedan många år haft mål i skogen.
2. Zon II kan inte sträcka sig ända ner till torpet enligt karta Reservatsgräns.

Kommentar:

Då reservatet har minskat ner berörs inte längre de områden som bågskytteklubben har haft synpunkter på.

Sakägare

Sakägare 1

1. Det framgår inte hur djurhållare och arrendatorer ska ersättas för att de utför kommunens skötselplan. Ersättningen bör motsvara den alternativkostnad kommunen hade haft för att sköta marken i egen regi, t.ex. genom hållande av betesdjur eller manuell slåtter och röjning.

2. Ordningsföreskrift C2: *Inom reservatet är det förbjudet att: Cykla och rida inom zon I (bilagor 1E-1H), förutom på allmän väg eller anvisade cykel- eller ridvägar. Se bilaga 3E:1-3E:3 för anvisade cykel och ridvägar.* Det är inte rimligt att ange samma föreskrift för cykling och ridning, eftersom deras påverkan på marken inte är jämförbara.
3. *Ordningsföreskrift C3: Inom reservatet är det förbjudet att: Ha okopplad hund på av kommunen anlagda och markerade leder samt i betesmarker med betesdjur. Förbudet gäller inte brukshund i samband med skötsel i betesmarker, jakt, privat markägare på egen fastighet eller vid eftersök av skadat vilt.* Föreskrift om förbud att ha okopplad hund på av kommunen anlagda och markerade leder är onödigt strängt. Det kan inte motiveras med naturhänsyn att förbjuda okopplad hund på en led, men inte i terrängen bredvid. Det är också oklart vad som avses med en led. Utifrån naturhänsyn bör allmän lag 2007:1150 vara tillräcklig.

Kommentar:

Djurhållare och arrendator kommer inte att ersättas för att de sköter betesmarker inom naturreservatet. Skötselplanen kommer inte innebära några ökade kostnader för arrendatorerna. Föreskrifterna och skötselplanen är anpassade så att betesdriften ska kunna fortgå i naturreservatet på samma sätt som tidigare. Arrendeavtalen och jordbruksavtalen kommer fortsatt att gälla efter reservatsbildningen och villkor i avtalen ska följas.

Stadsbyggnadsförvaltningens bedömning är att det blir ett ökat markslitage av både cykling och ridning. Marken vid Lärjeån är lerig och påverkas redan idag över översvämningar. Stadsmiljöförvaltningen har även haft önskemål om detta förbud. Stadsmiljöförvaltningen har idag utmaningar att hålla dessa leder i bra skick vid till exempel större nederbörd. I reservatet prioriteras därför leder och stigar för gående.

Föreskrift om förbud att ha okopplad hund på av kommunen anlagda och markerade leder är inte satt utifrån naturhänsyn utan med utgångspunkt för friluftslivet. Personer som är rädda för hundar ska känna sig trygga att besöka naturreservatet. Därför bedömer stadsbyggnadsförvaltningen att förbudet är motiverat.

Sakägare 2

1. Vi är positiva till naturreservat i Lärjeåns dalgång eftersom det betyder att det inte blir en massa bebyggelse i området.
2. Men vi har synpunkter på att en del av vår tomt ska göras om till naturreservat vilket gör oss oroliga för att vi inte ska kunna använda tomten, för våra projekt som vi planerat. Vi har planer på att bygga ett litet kraftverk för egen drift. Samt ett vindskydd på tomten på andra sidan av ån.
3. Vi vill också kunna underhålla och laga sten och betongmuren längs med å kanten, så att vi kan undvika eventuella ras.
4. Vi vill kunna använda vår tomt eftersom Lärjeån rinner genom tomten, vilket gör att vi har en begränsad markyta som vi kan använda.

Kommentar:

Reservatets föreskrifter hindrar inte underhåll av stenvallen eller betongmuren på fastigheten.

En avvägning har skett mellan de allmänna och enskilda intressena. I det aktuella fallet bedöms det allmänna intresset överväga det enskilda intresset. Reservatsgränsen följer hur strandskyddslinjen går över fastigheten. Strandskyddet innebär redan restriktion för hur fastigheten kan användas. Det finns möjligt att ansöka om dispens för att uppföra ett vindskydd.

Sakägare 3

1. Vi anser att all mark som ägs av det "allmänna" självklart ska drivas ekologiskt. Att det finns åker o bete inom reservatsområdet som ej har krav på ekologisk odling är egendomligt, även områden som har tagit undan pga framtida möjlig exploatering bör ju vara ekologiskt brukande så länge de brukas.
2. Vi är alltså helt inne på att naturreservatet är en bra händelse. Men oaktat detta har vi 2 invändningar som redovisas nedan
3. Då naturreservatet kommer tillstånd blir en förvaltare, eller grupp, utsedd att styra reservatet, det går ej att förutse vad det kan innebära i framtiden alltså måste vi garanteras att kostnader för insatser, arbete och/eller material, aldrig ska belasta arrendatorn.
4. Vidare är det logiskt att vi som skapar miljön sedan över 30 år i den större delen av reservatet och samtidigt vara ekologiska föregångare för en betydande roll om olika insatser i reservatet.

Dessa två saker måste besvaras innan det känns rimligt att säga ja till reservatet.

Kommentar:

Naturreservatet har minskats ner och all åkermark har tagit bort från reservatet. Enligt förslaget till föreskrifter är det inte tillåtet att använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel, kalk eller gödsel i reservatet.

I avtalen som tecknas mellan Staden och arrendatorn villkoras vad arrendator har för ansvar.

Rätten att bruka åker- och betesmark Detta beslut fråntar inte markägarna eller jordarendatorerna deras rätt att bedriva åkerbruk eller betesdrift så länge verksamheten inte strider mot föreskrifterna A1- A19. Detta beslut innebär inte heller någon ansvarsförpliktelse gentemot markägarna att bedriva åker eller betesdrift. Det är ytterst staten som via föreskrifterna B1- B13 ansvarar för att syftet med naturreservatet uppnås.

Sakägare 4

Har pratat med Emma Svensson några gånger om komplicerade markägareförhållande och medföljande logistikproblem och framlagt 3 alternativa lösningar.

1. Att Kappered 3:7 ej berörs av reservatet
2. Att få vägrättigheter över åker från närmsta väg, Lysetorpsvägen
3. Att hela Kappered 3:7 köps av fastighetskontoret och läggs till befintligt arrende för Torvhögs lantbruk.

Alla 3 förslagen är inlämnade men inget är besvarade, vilket måste göra att vi i nuläget tackar nej till att bli del av naturreservatet avseende Kappered 3:7

Kommentar: Frågor som berör vägrättigheter och inköp av mark hanteras av Exploateringsförvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen har skickat fråga från Exploateringsförvaltningen.

Vid en avvägning mellan de allmänna och enskilda intressena, bedöms i detta aktuella fall att det allmänna intresset överväga det enskilda intresset. Alltså förvaltningen bedömer att det är ett större intresse för allmänheten att betesmark på fastigheten ingår i naturreservat.

Sakägare 5

I det senaste förslaget från stadsbyggnadskontoret har nu gränsen ändrats igen och jag invänder mot detta. Jag yrkar alltså att gränsen dras så att vår jordbruksmark förblir sammanhållen i enlighet med det förslag som skickades till mig i januari.

Kommentar:

Gränsen är justerad så att betesmarken ingår i reservatet medan åkermarkerna är borttagna från reservatet.